

Horváth (EÖ) Tamás
(1959, Szentgotthárd)
író, pedagógus, Fót-on él

Horváth (EÖ) Tamás

„Felkapott a sárga szőrű lovára...”

Andi József László emlékére

Mint az Oszter Sándor annak idején, a sorozatban. Éppen valami zsandárokat, perzekutorokat vert félholtra. (Rejtély, hogy nem akadt, aki le tudta volna szedni. Amerikában már colttal lövöldöztek egymásra.)

Szóval, épp pattant a nyeregbe. Épp sarkantyúzta. A ló meg ágaskodott, majd' ledobta magáról. S ő még visszaszólt – amúgy foghegyről – a halálra rémült Muszte Annának: „hi' bbe csúf!”

Mert a betyár egyszerre senki, s a nemzet gyöngyviolája. Szép csárdásnék, hajlandó leányok lesik, merre lépdél daruszőrű paripája. S készítik ki a kisablakba a font kenyeret, icce bort, mellé a fehér bankót. Cicáznak pandúrral, szolgabíróval, hogy éjfél előtt még a fülébe süghassák, merre illanjon el a kertek alatt.

De hozzámenni: olyan nincs. A zsványnak lehet akárhány szeretője, babája, gyöngybéli mátkája. Asszonya nem.

A kocsmárosné, a viceispán oldalbordája, leánya ott kesereghet a bitó, a vármegye tömlőcének ablaka alatt. Róluk szól minden valami-revaló nóta.

Betyár feleségének lenni szégyen. Meg apjának-anyjának, testvérének. „Mi nem azok a Veszekák vagyunk. Csak a nevünk egyforma. Nem is hallottunk róluk.”

Retteg a nagygazda, egyszersmind hihetetlenül büszke magára, hogy épp az ő portájára rúgtattak be napszállatkor. Lám, a harmadik birkát kell levágni, s a borital is fogy méretlenül. Mint ahogyan nem hiábavalóság odacsúztatni nekik néhány forintot.

Ágaskodik a csődör, durrog a karikás, a hadjonok, menyecskék lopva fel-félpillantanak,

hátha beleakad véletlenül tekintetük a zsvánnyéba. S a zsandárok lövöldöznek összevissza, elképzelés nélkül. Persze, hogy egy sem talál. Na, ezt csinálja utána a Charles Bronson meg a Clint Eastwood.

Nekik könnyű. Akárhányat puffantanak le, ők akkor is jófiúk. Ha mégis nyakukon a kötél, biztosan kerül valaki, aki egyetlen skulóval cafatokra lövi. A magyarnak talpa alatt füttyül a szél. Még csak embert sem kell ölnie. Negyedik, ötödik lótolvajlásnál fellógatják simán.

Még a filmek sem olyan menők, amik róluk készülnek. Nincs bennük annyi pénz, mint odaát, a tengeren túl. A szilveszteri kabaréban lehet rajta orrán-száján poénkodni.

Pedig a betyár semmivel sem hátrébbvaló a kovbojnál. Csak neki nem az Ennio Morricone írja a muzsikát.

Revolverhős úgyszólván bárkiből lehet. A büntetlen előélet sem igazán fontos. A betyár egy másik történet. A sok komizságot, mit a névtelen, arctalan hatalmak követnek el a magyar ellen, ő veri le rajtuk. Jaj a muszkának, a németnek, a francúzknak, ha kezébe veszi a karikást!

Máskülönben nemcsak bujdosó honvéd, körorzés alatt álló forradalmár, Corvin-közi áll be hozzájuk. Kirúgott egyetemista, bélistázott marós, kuláknak nyilvánított parasztgyerek ugyanúgy van közöttük.

A yardok nagyjából öt percig voltak képbén. A szokásos duma. Ha háromnál többen, az már csoportosulás. Persze: nyomi kis falusi suttyók Babettával meg Komárral. Lényegében veszélytelenek. De azért nem árt néha megszívatni

őket. Csak azért, hogy el ne felejtsek: mi merre hány méter.

Sem március tizenötödike, sem október huszonharmadika nem volt, de minden ilyen alkalom ott rejti magában a rendszer elleni bomlasztás lehetőségét. Olykor helyükre kell tenni ezeket a kis prosztókat.

És különben is: mi az, hogy ezek gyorsabban repesztenek a megbuherált MZ-kkel, Pannóniákkal, mint ők a Kockaladáikkal? (Amúgy: tényleg beszerezhetne valami különb járgányt állam bácsi.)

Simán indult a balhé. Már rebbentek volna szét. Már kezdtek volna magyarázkodni: ők csak...

És akkor ott termett. Mondhatni, a föld alól. Éppúgy, mint a tévésorozatban. Amit a Hofi kifigurázott. Csak ez valahogy más volt. Nemigen lehetett röhögni rajta.

Na jó, a ló nem ágaskodott, de ha sarkantyúba kapja, az nem piskóta. Előállítani sem nagyon lehet tiltott fegyverviselésért. Az ostor mégis minek minősül? A szerelés is tök olyan: bő gatya, árvalányhajás kalap, pitykés lajbi. Erről miért nem szóltak a politikai fejtágításon?

Hogy a hetvenes évek közepén, egy közép-magyarországi faluban *tényleg* felbukkan. Nem a filmgyárból pattant meg, ahhoz túlságosan lepukkant fazon. Valami helyi érdekeltségű vagány lehet. Megkattant, és most Rúzsa Sándort játszik. Az a baj, hogy Kádár-szalámival sem érdemes nyomulni. Mi van, ha megindul azzal a döggel?

A suhancok meg szinte hangosan röhögnek. Biztatják szinte: „mutasd meg nekik!” Vissza is szállingóztak már, s ott ácsorognak pofátlanul, egy kupacban. A rohadt életbe! Ilyenkor miért nem lehet középük lövetni?

Nem olyan fiatal, nem is olyan jóvágású, mint a sorozat főszereplője, de attól még egészen menő. Jó, nem is annyira öreg, mint a Piszte Matyi.

Pesten bezzeg kivezénylik a lovasokat. Azok aztán nem lacafacáznak! Sitty-sutty, ütik a kard-

lappal a nyikhaj egyetemistát. Ámbár fene tudja... Ezzel itt ők sem biztos, hogy elboldogulnának.

Látszik rajta: nem az a kifejezett okostóni. Targoncavezető. Kőműves, raktáros, vagy ilyesmi. A fejesek szerint ez a veszélyesebb. Az értelmiségi nem áll oda golyófogónak, de az ilyen leszárja, ha kap egyet-kettőt a pofájára.

A poharat még csak sikerült letenni nagy nehezen, de a nikotin benne ragad az ember szervezetében.

Jönnek a fulladásos rohamok, a csillapíthatatlan, száraz köhögés, a váladék meg odaköt a tüdő csúcsához. És tetszik, nem tetszik, burjánzásnak indulnak a szövetek. A szív sem bírja igazán.

Ki hallott olyant, hogy végelgyengülésben patkol el a zsvány? Legfeljebb bent, a tömlőben. A pandúrokkal vívott tűzharc, az az igazi. Meg a zsákmányon való osztzkodás közben előrántott tükrös balta, karabély. Ennél még az is különb, ha felhúzzák az emberfiát az első fára. De a tüdőrák...

Mert választás nincs: rejtőzni kell ezerféleképp, megvezetni a hatóságot. Ha nincs már csalitos, dzsindzsás, ha kivesztek a szép csárdásnék. Akkor a dolgozó nép egyszerű gyermeke. Aki hétfő hajnalban a buszmegállóban toporogva a csonkig szívott cigarettáról gyűjtja el a másikat. De a láda mélyén ott lapul a pitykés lajbi, árvalányhajás kalap.

És a naptárat bújni: jönnek-e már a jeles napok? Felkeresik-e az embert a művház illetékesei: Irénkék, Gizikék? Akik megemlítik csak úgy, futólag: lesz valami. Persze, ha nem fér bele az időbe, akkor sincs semmi baj.

Jajistenem, miért csinálnak úgy, mint aki-nek semmiről nincs fogalma? Hiszen ezért jár ki minden nap a telepre! Mert a hátas az hátas. Azt még parádés kocsiba sem szabad befogni. Ahogyan a bő gatya, pitykés lajbi ünneplő viselet jószerével. Koszlott, foltos gúnyában még a régiiek sem álltak oda a csikót elköttni.

Csak az a kár, hogy pár pisztolyt nem tarthat. No, nem azért, mintha bele akarna durrantani bárkibe (bár a *szerv* megérdemelné), csak az is hozzátartozik.

Hát nem. Csak nem. A cigit nem megy. Hoszszú és kinkeserves lesz tőle a haldoklás. Ennél még az is különb, mikor a zsákmányon való osztzkodás közben verik be az ember fejét a rézfokossal.

Az egyetlen, a legvégső, utolsó utáni kapaszkodó annyi csak, hogy ami van, az nem jó. Nem igazságos, nem tiszta. Nem magyar. Nemcsak a megszállás. A függetlenített párttitkárok. Hanem úgy az egész.

Hogy minden helyett van valami *majdnem olyan*. A Harley Davidsonok, Hondák, Yamahák bögése helyett Babbetták pöfögése. A jakó műbőrből. Savanykás, állott a sör, és a csajok huzonévesen fakulni kezdenek.

És hogy mindezt elviselhetőnek tartjuk.

Hiszen tőlünk keletre, északra még ez sem. Még ilyen sem. Itt legalább a sarki kocsmában, a B-középben. Itt még megvan a sufniban nagyapa régi, világháborús sisakja, csajkája. Karszalagja. Lyukas zászlója.

Csak hogy mi a biztosíték arra, hogy bizonyos időn túl nem zuhan össze minden? Zajtalanul, érzékelhetetlenül. S csak azt észleljük immár, hogy nincs többé mire hivatkozni. Nincsenek kapaszkodók, alaphelyzetek, csupán a kommunikáció.

A poharat, a poharat még sikerült letenni...

Huszárok közt lovagolni, az mégiscsak más egy kicsit. Talán pont így kellett volna mindig is. Félig közénk valóként, félig meg afféle szabad madárként. Mert aki beáll a magyar szabadság zászlaja alá, annak, ugye, jár az amnesztia.

Hiszen rendszerváltás volt itt, vagy mifene! Kimondták világos világra: A betyároknak van igazságuk. Akik beálltak golyófogónak. Akik kockára tették kicsinyke, ám biztos szűkösségüket. Hogy bármikor lapátra tehetik őket: szakmunkásképzőből, munkahelyről. Körbeáll-

ják, ketyósnak nézik. Szóbeszéd tárgya lesz a mindenféle függősége.

Fordulnia kellett volna a világnak. Be kellett volna mondani a Tévé Egyben, a Kossuth Rádióban, kinyomtatni a Népszabiban. Vagy legalább a Blikkben.

Anélkül pedig nem sok értelme az egésznek. Hiába lovagol a gróf úr az élen: őt is bevitték az erdőbe. Hazajött, azt hitte: ez most valami más. A saját kastélyát bérlő most. Az nem lehet, hogy ne tudná, miféle alakokkal kell lejáratnia minden évfordulón: tanácselnökökkel, párttitkárokkal.

Vagy megeshet, ennél sokkal többet tud. Legegyen akárhány esztendő, a lovasok mind egy szálig ott teremnek egy fél szavára. Szép sorban, teljes felszerelésben, akárcsak a régi időkben. Mintha újra és újra meg kellene vívni a tápióbicskei, isaszegi, váci csatákat.

Mert a német az német még. Akármiféle néven, akármiféle alakban pofátlankodik oda: huncut, tróger. Beszól, kioktat. Hülye sorozatokat játszat a tévében, átíratná a *Himnusz*t, tömegbe lövet.

Másképp kellett volna megírni ezt a történetet. Magyarul, hogy értse mindenki. Ne csak az okostojások. Az egyszerű sárdagasztók is. Máskülönben se füle, se farka. Az elprivatizált szavakból, dumákból kellett volna megírni. Az alapmagyarból.

S a megfellebbezhetetlen, kínos valót valahogyan közölni is illik, mert évek, évtizedek óta ott lapul a sejtek, szövetek mélyén. Képtelenség elcsípni a pillanatot, mikor a túlfeszített sejt-magok gondolnak egyet, elszabadulnak, s eszeveszett tombolásba kezdenek.

A festő, a cimborá csak áll, azt sem tudja: köpjön-e, vagy nyeljen. Majd egyszer felfogja, mekkora kegyelem az, ha bejelentheti az emberfia: nagyjából ennyi és annyi lehet még hátra.

Négyen vagy öten mehettek el így előtte. Mind a régiek közül. Egy egész város (vagy község?) számlálta visszafelé napjaikat. Jaj, Istenem,

csak ne tördeljék előtte a kezüket, ne próbálják beadni, hogy van még remény. Minden zsvány horogra akad egyszer.

Ott volt mindegyiknek búcsúztatóján, temetésén. Nyilván, az övén is összegyűlnek majd ilyen szép sokan. Talán újak is. Olyanok, akik még csak most ízlelgetik: micsoda dolog kibontott karikás ostorral végignyargalni a pusztaságon. Ez itt egyre inkább város. A szélén persze ott vannak az istállók, lovardák, de az inkább csak üzlet. Ott nem lehet eltanulni a betyárságot.

Mert a világ kutyavilág marad. A simlis, a sumák, a surmó mindig lenyomja az egyenes beszédűeket. Iszákos trógert, félbolondot csinál belőlük.

Nyargal, száguld a hátas, hegyiben a zsvány, lobog inge, gatyája. Kocsmárosnék morzsolják

szemük sarkából a könnycseppet. Zsírosgazdák imádkoznak: „ide ne egye a fene!” Pandúrok cifrázzák a káromkodást: nyomát vesztették megint.

Várossá terebélyesedik a hajdani falubirtok, nem lehet mit kezdeni vele. Az ünnepekre azért csak előkerülnek majd a huszárok is. Meg a betyárok. A betyárok...

Csak a szél, a szél el ne üljön. Belekapaszzkodhasson a ló sörényébe, az árvalányhajba a kalap mellett. Hajadonok fonatába, menyecskék főkötőjébe. Önkéntes rendőrök, vamzerek ballonkabátjába.

Hordja csak, hordja a havat, a futóhomokot, fodrozza a vizek hátát, repítse a zászlót! A gyönyörű háromszínűt!

Amíg zúg, addig nincs baj.

A falusi orvos